

A lingua nos diferentes niveis educativos. O ensino universitario

GORETTI SANMARTÍN REI

*Membro da Comisión de Seguimento do PXNLG da SXPL
e profesora da Universidade da Coruña*

1. O MARCO LEGAL E A REALIDADE

Como noutros moitos ámbitos, de termos en conta unicamente o marco lexislativo do galego, deducimos que o noso idioma é a lingua propia da Universidade:

A Universidade da Coruña establece que a súa lingua propia é o galego, segundo se recolle no artigo 5.2 dos Estatutos, aprobados en 2004.

Estatutos da Universidade da Coruña (2004)

Artigo 5

2. A lingua propia da Universidade da Coruña é o galego, que será o seu vehículo normal de expresión. Para a súa normalización fomentará o seu uso en todas as súas actividades.

O marco legal que regula o uso da lingua galega na Universidade de Santiago de Compostela é o debuxado polos seus propios Estatutos que, no seu artigo 3 do título preliminar dispoñen:

1. A lingua galega é a lingua propia da Universidade de Santiago de Compostela.
2. A Universidade de Santiago de Compostela promoverá, no marco das súas competencias, accións que contribúan á normalización e ao desenvolvemento da lingua galega.

Os Estatutos da Universidade de Vigo, aprobados en 2003, establecen no seu artigo 4º un posicionamento explícito sobre a lingua galega e sobre a oficialidade das linguas na institución:

Estatutos da Universidade de Vigo (2003)

Artigo 4

1. A lingua galega é a lingua propia da Universidade de Santiago de Compostela.
2. A Universidade de Santiago de Compostela promoverá, no marco das súas competencias, accións que contribúan á normalización e ao desenvolvemento da lingua galega.

Mais a realidade do ensino superior no noso país é a de constituír o uso do noso idioma unha excepción demasiado ligada a determinadas carreiras ou ámbitos científicos. Abonda dicir que a porcentaxe de emprego do galego máis elevada neste ámbito está situada no 20%. Podemos ver como exemplo a porcentaxe de emprego dos idiomas da docencia na USC, uns datos tirados dos POD dos cursos de referencia, de xeito que ofrecen uns índices altos de fiabilidade:

	2003-2004	2004-2005	2005-2006
Galego	17,6	17,21	20,14
Castelán	82,4	79,78	77,55
Inglés	—	0,3	0,11
Outros	—	2,71	2,2

En todo caso cómpre non esquecer que se trata de datos globais, e que as diferenzas entre uns e outros centros son acusadas. Por ámbitos de coñecemento, a maior presenza do galego sitúase nas transmisións docentes do ámbito xurídico-social, humanístico, científico-técnico, tecnolóxico e de ciencias da saúde, seguindo unha orde decrecente.

E é que o esforzo desenvolvido desde algúns sectores da comunidade universitaria, e nomeadamente, desde os seus servizos de normalización lingüística que, entre outros moitos labores, conseguiron que a universidade se dotase de documentos base con deseños de actuacións a curto e medio prazo, os planos de normalización e de política lingüística xa aprobados tanto na pioneira Universidade de Santiago de Compostela como na de Vigo e pendente de aprobación no caso da Universidade da Coruña¹, non deron o resultado agardado por varios factores, entre os que non é alleo o feito de que nunca a normalización lingüística foi considerada un obxectivo prioritario ou estratéxico das universidades, tal e como enuncia o *Plan xeral de normalización da lingua galega*.

¹ No momento de entregar este texto para a edición das actas a aprobación do Plano de normalización lingüística da Universidade da Coruña xa se produciu.

Neste contexto, hai xa un ano que as persoas que dirixían os servizos ou áreas de normalización lingüística das tres universidades galegas fixeron unha proposta de coordinación que se presentou nos IX Encontros para a Normalización Lingüística, organizados polo Consello da Cultura Galega.

Consideramos completamente vixente aquela proposta que se baseaba na defensa da unidade de acción e de obxectivos a respecto da política lingüística do sistema universitario galego, nas tres áreas en que habitualmente se divide a intervención: a formación, o asesoramento lingüístico e a terminoloxía e a dinamización. Rendibilizar os esforzos, planificar accións comúns, dotarse de obxectivos e medidas xerais, con aplicacións logo concretas e diferenciadas para cada realidade sociolingüística son os eixes básicos desta proposta, cuxas liñas principais seguimos nesta exposición.

A reivindicación fundamental é a de crear estruturas que axuden a vertebrar un proxecto común de accións de extensión da lingua propia nas diferentes universidades e que se integre na comunidade en que os seus membros desenvolven as súas tarefas académicas e investigadoras.

De entre as propostas máis relevantes temos que salientar o compromiso de levar á práctica, para o ano 2007, a creación e o desenvolvemento dunha comisión entre as tres universidades e a Xunta de Galicia para deseñar a política lingüística universitaria, unha comisión que o propio *Plan xeral de normalización da lingua galega* recolle como unha actuación prioritaria e a través da cal poderían encontrar unha canle acaída moitas das propostas que elaboraron as universidades, das que logo falaremos, e que están pendentes de se converteren en realidade que nun futuro próximo teñamos que avaliar.

O outro punto de partido fundamental está no recoñecemento explícito de que, alén dunha vontade clara tanto por parte dos equipos que gobernan as universidades como por parte do poder político galego, a posta en práctica de medidas de dinamización lingüística (e de asesoramento, terminoloxía e formación, pois ao final todas deben dirixirse ao mesmo obxectivo, a recuperación de usos da lingua galega e a súa resituación como idioma propio do país) esixe recursos humanos e económicos. A partir da dotación dos mínimos recursos necesarios será, loxicamente, máis doado o traballo en equipo e a creación de redes de transmisión da información e de intercambio de ideas.

2. VANTAXES DA COORDINACIÓN DOS SERVIZOS LINGÜÍSTICOS UNIVERSITARIOS

A unión de propostas e o intercambio de experiencia dótanos de maior capacidade de actuación e de posibilidade de encontrar modelos e referentes que sirvan como espello e estímulo. Como estamos nunha carreira a longo prazo, teremos que apostar por conformar un equipo e facer realmente unha carreira de relevos, onde hoxe a USC defenda esta alternativa e mañá a Universidade de Vigo se coloque á vangarda por outra iniciativa e pasadomañá a UDC prepare outra nova estratexia.

Parece difícil que poidamos conseguir, se estamos de acordo previamente, medidas como a redución de carga docente no POD durante un tempo a cambio dunha reciclaxe para dar as clases en galego ou a consideración do uso do galego para os efectos de avaliación docente do profesorado sen mantermos unha postura común.

3. EXPERIENCIAS RELEVANTES NO ÁMBITO UNIVERSITARIO

- Elaboración de PNL na USC e na Universidade de Vigo e final moi recente deste proceso na UDC
- Axudas, en colaboración coa SXPL, para a realización de teses de doutoramento, de licenciatura e de traballos de investigación en lingua galega
- Premios (literarios e de tradución, á calidade lingüística, a iniciativas normalizadoras)
- Campañas de sensibilización xerais («Destapa a túa lingua», «En galego o que ti queiras»...)
- Campañas de sensibilización centradas en sectores concretos: realización de campañas de información e formación ao estudiantado dos programas de mobilidade coa intención de conseguir, cando menos, a súa competencia pasiva do noso idioma e frear a perda de aulas impartidas en galego pola súa presenza
- Comisións de normalización nos centros e facultades
- Divulgación da realidade sociolingüística galega e das universidades en particular (folletos dirixidos ao estudiantado foráneo, estudos sobre o galego na USC, na Universidade de Vigo e na UDC)
- Realización de xornadas e encontros de debate e intercambio de experiencias (curso de verán na UDC, curso de lingua e relacións laborais)

4. PROPOSTAS

Formación:

1. Realizar unha planificación sobre as necesidades formativas en materia lingüística nas tres universidades.
2. Afrontar de modo común as necesidades de formación en linguaxes de especialidade.

Asesoramento:

1. Homoxeneizar os criterios de estilo e de corrección para a redacción de documentación escrita.
2. Dispoñer de materiais docentes en galego nas materias troncais e obrigatorias (principalmente de primeiro ciclo).

Terminoloxía:

1. Establecer un mecanismo permanente de coordinación entre as universidades e os principais organismos dedicados á fixación terminolóxica: RAG, Termigal, CCG, ILG e Sociedade Galega de Terminoloxía.
2. Xeneralizar nas universidades o acceso e a participación nas bases de datos e nas roldas de correo terminolóxicas existentes.
3. Planificar o desenvolvemento do Corpus Técnico do Galego:
 - a) Planificar os contidos do CTG de acordo coas carencias e coas necesidades actuais.
 - b) Crear unha *neoloteca* de termos científicos e técnicos.

4.1. SENSIBILIZACIÓN

OBXECTIVO: crear un clima favorable ao uso do galego na universidade

MEDIDAS:

- Implicar neste proceso persoas que funcionen como referentes simbólicos nos distintos ámbitos científicos.
- Propiciar o intercambio de experiencias tanto a nivel de centros e facultades como das universidades
- Potenciar o nacemento de revistas interuniversitarias en galego por grandes áreas científicas
- Divulgar os materiais docentes, manuais e vocabularios xa existentes e deseñar a realización doutros
- Intercambiar as experiencias das comisións de normalización entre as universidades
- Difundir os planos de normalización lingüísticas e as principais propostas de dinamización entre a comunidade universitaria galega

OBXECTIVO: visualizar a realidade sociolingüística da Galiza

MEDIDAS:

- Publicar e difundir na rede un boletín conxunto das tres universidades coas novidades e os avances no proceso de normalización
- Realizar folletos conxuntos dirixidos á comunidade universitaria galega e ao profesorado e ao alumnado dos programas de mobilidade
- Realizar xornadas e cursos de formación

OBXECTIVO: combater os preconceptos lingüísticos

MEDIDAS:

- Propiciar unha actitude comprometida cara á lingua por parte dos cargos (reitores, vicerreitores/as, decanos/as, directores/as...) das universidades
- Mellorar a calidade lingüística das persoas con maior proxección pública nas tres universidades
- Fomentar a competencia pasiva en diferentes linguas

4.2. EXTENSIÓN DE USOS DA LINGUA GALEGA

OBXECTIVO: incrementar o uso da lingua galega na docencia (o obxectivo debería ser chegar ao 50%)

MEDIDAS:

- Establecer unha redución no POD para a reciclaxe
- Ofrecer un incentivo económico para a elaboración de materiais
- Realizar cursos de lingua específicos para grupos reducidos de profesorado

OBXECTIVO: incluír o coñecemento e o uso da lingua galega como un factor máis dun ensino de calidade nun mundo (e nun espazo europeo) plurilingüe e pluricultural

MEDIDAS:

- Ligar o galego coas novas tecnoloxías e coa innovación
- Introducir o coñecemento da lingua galega dentro da necesaria competencia en varios idiomas na actualidade
- Dar a coñecer as realidades sociolingüísticas do alumnado de programas de mobilidade estudantil
- Potenciar as posibilidades de coñecemento da realidade lusófona como un valor engadido no caso galego

OBXECTIVO: conseguir que a comunidade universitaria, nomeadamente os cargos altos e intermedios, teña un profundo coñecemento da realidade sociolingüística galega e recoñeza a necesidade de desenvolver unha planificación lingüística

MEDIDAS:

- Evidenciar que o proceso de normalización require un traballo planificado, guiado e sometido a unha constante avaliación
- Dotar as universidades de persoal especializado en dinamización lingüística
- Potenciar encontros e debates sobre dinamización lingüística

5. A MODO DE CONCLUSIÓNS

A Universidade é o lugar de onde saen os ensinantes, de maneira moi especial das facultades de Ciencias da Educación. Consegur, pois, un emprego moito maior da nosa lingua nestes ámbitos é básico para termos despois uns profesionais capacitados e sensibilizados cara á lingua propia da Universidade e do país. Mais tamén é o lugar de onde saen os profesionais da Xustiza, un dos ámbitos onde hai menor presenza do galego, e os da sanidade...

A Universidade debe, pois, completar o feito de ser o chanzo superior do ensino continuando o proceso de introdución do galego na primaria e na secundaria, debe fomentar a investigación sobre o galego e colocar entre as súas prioridades o deseño e o desenvolvemento de medidas de planificación lingüística.